

4. Зинченко В. П. *Посох Осипа Мандельштама и трубка Мамардашвили: К началам органической психологии* / Институт “Открытое общество” / В. П. Зинченко. – М. : Новая школа, 1997. – 334 с.; ил.
5. Лифшиц Мих. *Почему я не модернист? Философия. Эстетика. Художественная критика* / Мих. Лифшиц. – М. : Искусство – XXI век, 2009. 606 с.

Ольга Наконечна

Національного університету водного господарства
та природокористування, м. Рівне

МОНАДНІСТЬ ЛЮДИНИ У ПРОСТОРІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Проблема людини як багатоаспектна і складна завжди є актуальною як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Нові її виміри відкриваються в сучасній постмодерній культурі, що пов'язано як з динамізмом, плюралістичністю буття, так і з втратою чітких установок, орієнтирів, цінностей. Змінюється і традиційний дискурс осмислення людини – перехід від традиції пошуку сутності (першосутності) до прагнення досягнути багатовимірність її життєвіту у “надіях і безнадійності”. Можна говорити навіть про потребу “перевідкриття” людини. Філософи уникають створення всеосяжної філософської світоглядної системи, “тоталізуючих моделей” людини, залишаючи її відкритою для коректування. Інакше кажучи, у межах постмодерністського філософування людина нібито примиряється з внутрішньо стохастичною, темпоральною, індетерміністичною природою світу і її неминучим наслідком — незумовленістю, незаданістю наперед, амбівалентністю людського існування. Людина – це функція деструктивної практики, оскільки вона діє одночасно і як об'єкт і як суб'єкт, одночасно відбувається конституювання людини і розчинення у мережі дискурсів (небезпека порожнечі і мовчання серед багатства речей, товарів, розваг, бажань). Дискурс виступає основним носієм влади, оскільки в ньому формується знання, суспільний порядок та індивідуальне саморозуміння .

Проблематика постмодернізму пов'язана з людським існуванням: переглядом позиції суб'єкта як центра й джерела системи уявлень. Суб'єкт зображується як щось таке, що спонтанно змінюється, виникає знову і знову, є темпоральним (протяжним в часі) як продукт спонтанних зіткнень між реальністю та вигадкою, між структурами та їх інтерпретаціями. Ці дії, процеси, які здійснюються – не піддаються його контролю, а, навпаки, постійно піддають сумніву вірогідність його переконань, позицій,

легітимацію його вчинків та їх наслідків. Тому місце суб'єкта займають різноманітні безособові структури, будь то потоки бажання й інтенсивності (Ж.Делез і Ф. Гваттарі), трансгресія й еротизм (Ж Батай), спокуса в її гіперреальному вимірі (Ж Бодрийар), пульсації, пов'язані з лібідо (Ж Лакан), сингулярності (П. Вирилію, Ж.-Л. Мансі), іронія (Р. Рорті) або ж відраза (Ю. Кристева). У результаті антропоцентризм, характерний для просвітницької картини світу, змінюється безліччю онтологій, що вишиковуються згідно безлічі об'єктів. При цьому відносна самостійність суб'єкта виступає переважно як визнання індивідом своєї недосконалості і здійснення постійної боротьби для подолання себе, що відбувається в глибинах свідомості суб'єкта, і, по суті, ніколи не може бути подолана. Людина швидше раб ніж володар своїх бажань, інстинктів, волевиявлень, людина – „дивід” (М.Фуко) – фрагментарна, розірвана, позбавлена цілісності людина.

Заслуговує на увагу позиція П.Козловськи, який розглядає людину як цілісну істоту, а цілісність та перевідкриття суб'єктивного світу людини, її „Я” – як справжній вияв постмодерного світосприйняття. Важливим є те, що філософія суб'єктивності осмислює диференціацію людського „Я” через осягнення дійсно існуючих життєвих форми людського та буттєвих структур свідомості. Саме ідея людського як монади сприяє виявленню індивідуальності і неповторності кожного індивіда у розгортанні його сутнісної самодіяльності, здатності до самовизначення, пошуку, здобуття власного досвіду, здатності бути голосом у загальнолюдському діалозі.

Свобода людини, як слушно відмічає П.Козловськи, має ґрунтуватися не на ідеї безмежності можливостей вибору, характерній для модерну, а на здатності усвідомлювати суттєвість та буттєву значущість своїх можливостей. Усвідомлення трагізму свободи посилюється в умовах зростання можливостей вибору не лише між цінностями західної і східної культури, але й між способами життєдіяльності, руху у просторі і часі як власне вибору себе і світу в собі, власної неповторності. Тож багатоманітність людського „Я” потребує не формального зростання можливостей вибору, а зростання культури самопізнання і самореалізації власної неповторності та універсальності особистісного буття, наповнення смислами власного життєвого світу.

Людина і світ настільки нерозривно пов'язані, що цей зв'язок не може бути репрезентований через суб'єкт-об'єктні відношення. Людська суб'єктивність, зрозуміла як творча людська активність, що історично розгортається в людських життєвих світах, є найнеобхіднішою умовою можливості вивільнити людську духовність в формах, що історично

розвиваються, від тих, настанов, норм, регулятивів, які сформувалися в минулому і в наш час перетворилися на ілюзії, помилки, ідіоми, що гальмують вільний розвиток особистості. Людина починає відчувати, що лише вона сама відповідає за своє буття.

Увага до різних вимірів людського буття у сучасному філософуванні виявляється у розширенні поля філософського осмислення, серед яких – проблема тілесності (ландшафтів тіла, меж тілесності, співвідношення тілесності і святості, життєвих контекстів, зокрема і криза вітальності, проблема смерті як своєрідний шлях людини до себе, постлюдскість тіла), проблема текстуальності людського буття (нарративність людської свідомості та текстуалізації несвідомого, розгляд самосвідомості як гіпертексту) тощо.

Всі процеси, що відбуваються в культурі, потребують розвитку людської чутливості до світу, щоб бути готовими до постійного вирішування суперечностей між свободою і тотальністю, творчістю і стереотипізацією, бути чесними посередниками між поколіннями, між сферами сучасної культурної активності й традиціями, що в них склалися. Естетичне як духовно-практичне і теоретичне навантажене людськими подіями, прагненнями, оцінками та ідеалами. Воно втілює креативно-чуттєво-образне самовираження людини в контексті людського світу, як змістовне розгортання свободи особистості, здатності усвідомлювати власну субстанціальність через осмислення самоідентичності, суттєвості та буттєвої значущості своїх можливостей. Тому естетичне як універсалія сучасної культури надає нового виміру життєсвіту людини, сприяючи, з одного боку, своєрідному „усенсовленню” необхідності перетворити людський погляд на світ в цілому і свій власний світ, щоб він став незаангажованим і зміг сприяти втіленню „мистецтва жити”, з іншого – якісно новому самоусвідомленню людством себе і свого нинішнього становища у багатовекторному світі – визнання своєї відповідальності за буття, культуру, історію, а також, – збереженню різноманітності людського світоставлення у полісемічності контекстів культури, утримуючи вимір людськості, духовне ядро культури.

Мірою здійснюваного виступає час людини і світ, який вона уміщає в собі, бо людина може здійснитися на шляху розкриття буття, приймаючи його як ціле. Монадність людського буття як єдність всіх її вимірів і можливостей у взаємозв'язках зі світом і власною природою потребує відповідального ставлення до своєї неповторності і універсальності у самовираженні та взаєморозумінні, життє- та культуро творчості, щоб не

прогаяти нашу присутність в світі, віддавши першість недостатнім можливостям, щоб бути почутим в своїй індивідуальній буттєвості.

Оксана Жидкова

Харківський національний університет радіоелектроніки,
м. Харків

КОСМОПЛАНЕТАРНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ І ПРИРОДИ

Сьогодні все більший інтерес викликає проблема розгляду людини і її екології у космопланетарному вимірі. Космопланетарні аспекти взаємодії людини і природи відображають багато глобальних проблем сучасності, ряд із яких носить як соціальний, так і природний характер. Проблема взаємодії людської діяльності й умов життя на Землі була досліджена міжнародним інститутом життя (Institut de la vie). У результаті проведених досліджень був зроблений висновок про те, що практично будь-яка форма науково-технічної діяльності людини, якщо вона проводиться без достатнього контролю громадськості, погрожує катастрофічними наслідками і для організму людини, і для самої біосфери, а отже і для суспільства і світу в цілому.

Нового значення набуває поняття антропоного принципу [1, с.93], що підтверджує нерозривний зв'язок самої можливості існування локального спостерігача і космічних властивостей універсума, що еволюціонує. Активно ведуться дослідження, присвячені діалектиці природи, зв'язкам природи як світового цілого із соціально-природною еволюцією людини, антропокосмічними аспектами його буття (А.Д. Урсул, В.П. Казначеев, Е.А. Спирін, І.Т. Фролов, М.М. Моїсєєв та ін.). Виникає необхідність у розробці нового підходу в розумінні взаємовідносин між людиною, суспільством і природою в цілому. Можна говорити про становлення космічної антропології, що припускає можливість усвідомлення людством свого органічного, нерозривного і дієвого зв'язку з усім Космосом.

В історії вітчизняної і зарубіжної філософської думки є свої традиції, що відбивають синтез загальнонаукових, природничонаукових і культурологічних підходів до дослідження космічного виміру людини. Це, на сам перед, космізм (який як напрямок сформувався в другій половині ХІХ ст.); роботи французького філософа Тейяра де Шардена; дослідження вітчизняного науковця В.І. Вернадського та ін. Всі вони, безсумнівно, зробили суттєвий вплив на формування наших сучасних уявлень про людину.